

Тема. Айзек Азімов – американський письменник-фантаст. Оповідання «Фах». Роздуми про майбутнє людини і людства. Образ Джорджа Плейтена. Проблема духовної реалізації людини.

Мета: зацікавити учнів творчістю письменника; дати поняття про фантастику та науково-фантастичну літературу; схарактеризувати зображення освіти майбутнього у творі «Фах» шляхом аналізу художнього твору; розкрити образ Джорджа; розвивати творчу уяву учнів, навички усного мовлення, виразного читання; виховувати самостійність мислення, інтерес до навчання, свідоме ставлення до вибору професії.

Обладнання: текст оповідання «Фах», презентація

Я можу творити і творитиму,
хочете ви цього чи ні.

А.Азімов

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми та мети уроку

1. Слово вчителя.

Сьогодні на уроці ми спробуємо уявити себе в царстві майбутнього і подумки опинитися серед роботів, про яких завжди мріяло людство... Виконуючи найскладнішу роботу, роботи полегшують людям життя. Однак що ж сталося з людиною? Як вона, людина, почувається в цьому царстві «розумних машин»? Як впливає розвиток цивілізації на неї? Чи не шкодять роботи, сучасна техніка її розвитку, її інтелекту та моралі? Ці питання завжди були в центрі уваги одного з найкращих письменників-фантастів ХХ ст. – Азейка Азімова. У своїй творчості він створив світ, населений роботами й усілякою технікою. Однак понад усе його цікавили не наукові досягнення, а людина, духовний стан людства. Разом з Азейком Азімовим ми спробуємо замислитися над нашим майбутнім і переглянути наше сучасне.

II. Актуалізація опорних знань

1. Розповідь учнів про життєвий і творчий шлях письменника Азейка Азімова.

Айзек Азімов народився 1920 року в містечку Петровічі під Смоленськом. Його сім'я виїхала до США, коли хлопчикові було три роки. Навчався в Нью-Йоркській школі. У 1929 році до рук йому потрапив один із випусків першого в світі журналу наукової фантастики, який заснував американський письменник Х. Гернсбек. Це й стало причиною захоплення подорожами у часі і просторі на все життя.

Невдовзі А. Азімов сам став писати науково-фантастичні оповідання. Перше з них «Космічна спіраль» не було надруковане, але це не засмутило письменника. Журнал «Емейзінг сторіз» опублікував його повість «Покинуті на Весті».

Азімов наполегливо займався наукою. У 1941 році він здобув знання магістра хімії, а з 1946 року почав читати лекції в Колумбійському університеті. В цей же час продовжує писати науково-фантастичні твори. В 1948 році здобув ступінь доктора наук та був запрошений до Гарвардського університету, де в 1955 році зайняв посаду професора. Мав 14 почесних наукових ступенів різних університетів світу.

Помер письменник у 1996 році у Нью-Йорку.

III. Сприйняття та засвоєння навчального матеріалу

1. Бесіда.

- Що ви знаєте про фантастику?
- Які фантастичні твори ви читали?
- Про який час переважно пишуть письменники-фантасти? Чому?
- Яке у вас враження від прочитаного?
- Що вам незрозуміло?
- Чим цей твір відрізняється від вивчених раніше?

2. Словникова робота.

Фантастика (з грецької – мистецтво уявляти) – специфічний метод художнього відтворення життя, в якому образ (об'єкт, світ, подія) побудований за принципом надприродного, незвичайного, нереального, хоча він і не виключає повністю елементів дійсності. Фантастичні образи цілком залежать від уяви автора і є засобом вираження його думок, ідей, прагнень.

Науково-фантастична література – один із різновидів фантастики, що виник на межі ХІХ-ХХ ст. в епоху науково-технічної революції, та відрізняється вищим рівнем науковості і меншою часткою елементів казковості, чарівності. Головне тут – використання досягнень науки, поєднання наукової гіпотези і нестримної уяви автора.

3. Слово вчителя.

Всесвітню славу Азейку Азімову принесли йому саме науково-фантастичні твори. За своє життя А. Азімов створив їх аж понад 500! Цікаво, що автор оповідань про космічні подорожі сам боявся літати, тому численні міжнародні премії йому вручали прямо в квартирі. Найвідоміші його твори – цикл оповідань «Я, робот», романи

«Кінець вічності», «Самі боги», «Стальні печери», «Оголене серце». У своїх творах він показує, як земляни почали заселяти інші планети, навчилися спілкуватись з неземними істотами. Застерігає людство від грандіозних космічних катастроф. Автор закликає до розвитку не лише науки та техніки, а й самої людини, щоб вона сама визначала свою долю.

4. Бесіда за оповіданням «Фах»

- Про що йде мова у творі? (Мова йде про вибір професії та врахування нахилів кожного з молодих людей. Але, на жаль, не все враховане під час вибору).

- Де відбуваються події? (Події відбуваються у майбутньому на Землі, коли цивілізація зробила великий крок вперед. За фахівцями на Землю прибувають з інших планет, тому що тільки тут їх готують).

- В якому значенні вживається слово «Фах»? (Фах – це професія. Але слово набуває і символічного значення. Автор тут розуміє також справжнє покликання людини, талант, призначення).

- Які проблеми порушує письменник у творі? (Автор зображує такі проблеми: основна мета освіти; внутрішня сутність людини, її покликання; місце людини в суспільстві; людина та досягнення науки і техніки; людина і цивілізація).

- Що собою являє День Читання? Знайдіть у тексті і зачитайте уривок, що зображує цю подію. (Зачитується уривок. Сутність дня Читання полягає у тому, що діти у 8 років «навчаються» читати за допомогою досягнень науки і техніки. Діти зовсім не докладають зусиль. Все за них роблять машини. В творі навіть немає слова «вчитель», дітям до голови прикладають дротики лікарі. Учням спочатку це подобається, дехто навіть заздрить дітям майбутнього. Але дехто висловлює свою думку, що це нецікаво, коли зовсім не докладати зусиль та не застосовувати своїх здібностей.)

- Які відчуття та почуття охоплювали Джорджа Плетена?

(Учні зачитують уривки з тексту та дають відповідь, виділяючи такі цитати:

«І тепер, заплющивши очі, він опинився наодинці зі страхом. Він відчув дротики на скронях. Дзижчання линуло звідкись здаля і поглиналося гупанням крові у вухах, що озивалося відлунням, наче в печері»;

«- І я вже вмію читати? – Джордж не відчував у собі ніяких змін»;

«І тоді, без будь-яких попереджень, його наче оповило грубою повстиною, відокремивши від буття. Він не чув власного тіла, зникли відчуття, весь довколишній світ, залишився тільки він сам і голос, що зринав із безодні й щось шепотів... шепотів... шепотів...». Отже, відчуття не з приємних, присутній навіть страх, непередбачуваність.

Учні пригадують свій досвід у навчанні читати, ніби поринувши у дитинство, і порівнюють свої враження та почуття з Джорджевими. Почуття учнів відрізняються приємними спогадами, вони помічають перевагу сучасної освіти в навчанні читати перед освітою майбутнього, що зображена у Азімова.)

- Який фах обрав Джордж Плейтен до Дня Освіти? Ким хотів стати Тревіліян?

(Учні дають відповідь, використовуючи цитати з тексту:

«Тема вибору фаху завжди була предметом суперечок між Джорджем і коротуном Тревіліяном»;

«Річ у тім, що Тревіліянів батько, дипломований металург, свого часу працював на одній з далеких планет. Дід його теж був дипломованим металургом. Природно, що сам коротун, не вагаючись, обрав собі цей фах.»;

«У вісімнадцять років Джордж Плейтен твердо знав, що стане дипломованим програмістом; він прагнув цього, відколи пам'ятав себе»;

«Він ніколи б не осмілювався розповісти ні Тревіліянові, ні навіть своїм батькам, що саме робить і чому такий певний у собі»;

«Він (батько) бачив, як і всі довкола, що Джордж має неабиякі здібності й кмітливий розум. А це, безумовно, певний знак, що його чекає блискуче майбутнє».

Отже, Джордж мріяв про професію програміста. Він навіть готував себе до цього, самостійно опрацювавши підручники, які були досить складні, Але бажання і наполегливість були такими сильними, що юнак зумів розібратись з ними. Він робив так, як ми зараз у сучасній школі. Щоб зрозуміти програмування, він спочатку вивчав електроніку та математику. А Тревіліян особливо не задумувався над вибором свого фаху. Його цілком влаштовувало те, що його дід та батько були металургами, і він хотів продовжити їхню справу).

- Чому не здійснилися мрії обох юнаків?

(В День Освіти Джордж Плейтен почув такі слова лікаря Антонеллі: «Хоч би як подобався фах, ви не здобудете його, якщо фізіологія мозку показує, що ви маєте здібності до іншої діяльності». А Сем Елленфорд підтвердив: «Ти, звісно, знаєш, яким чином діє земна Програма Освіти: практично всяка людина спроможна засвоїти будь-які знання, але кожен окремий мозок краще підходить до одних видів знань, ніж до інших. Ми намагаємося, по змозі, поєднувати структуру мозку з відповідними знаннями даного фаху, виходячи з потреби на спеціальність.» Ніхто не сказав, що в нього гарні розумові здібності, він потрапив до притулку для недоумків, це пригнічує його. А Тревіліян отримав фах металурга, але за застарілою програмою, що була на

плівці. Через це він не був відібраний під час Олімпіади до Новії. Моральні якості та почуття взагалі не враховуються під час оволодіння фахом).

5. Усне малювання

Опишіть усно день Освіти, змальований в оповіданні А.Азімова «Фах». Що відбувалося того дня? Чому цей день був такий важливий для молоді?.

6. Виразне читання в особах. Діалог Джорджа Плейтена і лікаря Антонеллі в день Освіти.

7. Бесіда за прочитаним.

- Що такого сказав Джордж, що викликало підозру в лікаря?
- Про що свідчить відповіді Джорджа?
- Чому його направили в інтернат?

8. Завдання для учнів.

Схарактеризуйте інтернат, куди потрапив Джордж Плейтон. Хто там знаходився? Які там були порядки? Яке було призначення таких інтернатів?

VI. Закріплення знань, умінь і навичок

1. Образ Джорджа Плейтена. Проблема духовної реалізації людини.

Гра «Продовж речення».

- «Таких як ти, Джордже, десять тисяч, і вони сприяють...» («технічному прогресові півтори тисячі світів»).
- «Гадаю, я б не назвав вас особиною, та ви - ...» («людина незвичайна»).
- «У вісімнадцять років Джордж Плейтен твердо знав, що стане дипломованим...» («програмістом»).
- «Джордж уже в шістнадцять років вирізнявся...» («практичністю»).
- «Навіть його батьки нічого не знали про схованку, де він зберігав оті...» («книжки»).

2. Евристична бесіда за твором.

- Яким постає Джордж на початку оповідання? Зачитайте його портрет. За допомогою яких художніх засобів зображено Джорджа? Як передано його душевний стан?
- Як ви розумієте слово «практичність»? Які епізоди зі твору яскраво підтверджують те, що Джордж практичний?

- Як Джордж виявляє себе в День Освіти? Що дало підстави зробити лікарю висновок про винятковість юнака?
- Як Джордж зреагував на те, що його відсіяли? Як він поводить себе в інтернаті?
- Яке значення в розкритті характеру Джорджа мав епізод спілкування з новіанином?
- Хто з персонажів відіграв важливу роль в житті Джорджа? Аргументуйте свою думку.
- Які слова з твору ви назвали б життєвим гаслом хлопця? Аргументуйте свою думку.
- У чому незвичайність головного героя?
- Чим образ Джорджа виявився цікавим для вас?

3. Слово вчителя.

Роздумуючи про людину і людство загалом та його майбутнє існування, Азімов розповідає про Галактику, в якій півтори тисяч заселених планет, а заселенню наступних не видно кінця. Земля є своєрідним інтелектуальним ринком для всієї Галактики, кузнею фахівців. Вона експортує стрічки освіти для спеціалістів низької кваліфікації, а також висококваліфікованих спеціалістів на інші планети. Ті ж, у свою чергу, дають Землі сировину, необхідну для розвитку її економіки. Головні засади цивілізації майбутнього – це науково-технічний прогрес та інтелектуальне керівництво суспільством, яке спрямоване на максимальне розкриття й використання на благо всього людства, здібностей і можливостей кожної планети.

Побудова графічної моделі.

Цивілізація майбутнього, створеної А. Азімовим.

- Яким постає світ майбутнього в оповіданні «Фах»? (Світ майбутнього досить раціонально побудований. Діти не ходять до школи, їм не треба вчити уроки, за них все вирішили науковці. В День Освіти вони отримують вміння читати, а в День Олімпіади набувають фах. У нашому розумінні олімпіада – це змагання між людьми, які досягли гарних результатів у знаннях чи в спорті, завдяки своїм здібностям, праці, наполегливості. У творі «Фах» Олімпіада – це отримання молодими людьми знань певної професії, що дають «машини»).
- Чи можна назвати систему освіти вірцевою? Чому? (Скоріше, ні, тому що ця система зовсім не враховує бажання і здібності молоді. Так, Тревіліян не може потрапити на омріяну планету працювати, бо знання здобув за допомогою застарілого апарата. А Плейтен взагалі не отримав професії, хоча готувався стати програмістом).
- Як впливали досягнення науки і техніки на моральний та інтелектуальний розвиток людини? (Наука не стоїть на місці. Але її не встигають застосовувати на практиці.

Через застарілу програму фахові знання відстають від сучасного виробництва, їх не застосовують за бажанням).

- Чи можна назвати гуманною систему отримання знань в оповіданні Айзека Азімова? (Система отримання знань у творі антигуманна. Прикладом може бути доля головного героя – Плетена, який не лише не став програмістом, але й потрапив до притулку для недоумків. Хоча насправді він виявився розумним, його тут будуть готувати для інтелектуальної праці, щоб він разом з іншими вченими вдосконалював програми. Але яких принижень і страждань довелось пережити героєві!)

VI. Підведення підсумків уроку, оцінювання учнів

Зверніть увагу на епіграф до уроку. Кому належать ці слова і що вони означають? (Слова належать головному героєві оповідання «Фах». Вони свідчать про наполегливе бажання довести свою здатність до навчання та творчості, про незламну силу волі, небажання пристосовуватись і прагнення докопатись до істини).

Слово вчителя.

Отже, на перший погляд, світ майбутнього, зображений в оповіданні «Фах» А.Азімова, досить раціонально влаштований. Є тут порядок, дисципліна, День Читання, День Науки, Олімпіада. Все це замінює сучасну освіту. Але, виявляється, що досконалою таку систему отримання фаху назвати не можна. Діти не вміють самостійно здобувати знання, вони позбавлені можливості бути самим собою, здатності творити, мислити, втілювати в життя свої мрії. Люди у майбутньому виконують тільки те, що їм призначено машинами. А тих, хто не такий, як всі, схильних до самостійного мислення, закривають у спеціальні інтернати. Вони створені для того, щоб виявляти талановитих людей, які зможуть створювати нові машини для покращення науки і техніки. На жаль, особисті уподобання, моральні якості, бажання та нахили ніхто не враховує. Це не гуманно. Суспільство, де люди не вміють мислити та приймати самостійних рішень, не досягне справжньої свободи та розвитку цивілізації. А. Азімов змушує читачів замислитися над сутністю освіти й усієї цивілізації. Він закликає не забувати про інтереси людини, поставити науку на службу людині, а не навпаки.

VII. Домашнє завдання. Складаємо таблицю: “+ та - навчання у майбутньому”